

Az utolsó kolozsvári napok! Gyermekkorom óta ösztönös éber figyelemmel figyeltem magamat, és mindig gondosan kerestem a bennem történő lelkiállapotok, lelki események miértjét. Ezekben a napokban olyan lelkiállapotban voltam, amilyent még nem ismertem. Mint amikor egy hosszú, dús adakozású álom küszöbén van az ember, szemeit még félig nyitja fel, és egyszerre lát az elsüllyedő álomba s az új napot jelentő valóságba. Dolgozat, arcokat, tájakat, mozdulatokat lát, és nem tudja még: melyik tartozik álmához és melyik a valósághoz. Az új nap sejtései: várakozásai vagy szorongásai és az álomban átélt dolgok érzé-

hullámvetésében éreztem, éreztem, mint lélegző tüdőm, mint tápláló vérem, mint forró szívem nagy bizonyosságát: hogy bennem is fel, fel az ég felé fog nőni Kolozsvár, és koronáját messzi népek fogják látni.

A kurta, a hosszú és görbe Szapany utcákban, a test-lelkemmé lényegült város ezer szegletében, mint apró csiripelő madárkák: felszálltak a gyermekhuncutságok és gyermekkacagások, és énekelték dalaid, végtelenül édes élet, végtelenül ölelő szeretet.

A sétatéren óriási hegedű lettem, s a mély zúgású fa-óriások voltak húrjaim. Hányszor éreztem e csodálatos testvérek között: hogy én

BÚCSÚ KOLOZSVÁRTÓL

sei összekeverednek, és az ember nem tudja: önmagában mi az, ami már elmúlt, és ami ezután fog következni. És mintha ebben a határozatlan hullámzásban megpillantanók a tér és idő csálását. Nincs idő, nincs tegnap, ma és holnap, a tér gyermekei: ténfergünk a tér dolgai, emberei, változásai közt. És mindig az örök ma vagyunk, és a tér minden beérzekelt jelensége az énünk. És minden, ami bennünk van: az: ma, az: most, az: én. És formál, és mozdít, és lesz tragédiánk vagy győzelmünk, sírás-delta vagy kacagás-zuhatag.

Milyen csodálatosan bővültek érzelmeim e napokban a belőlük összetorkoskodott lélekbe. A legegyszerűbb tárgy: egy fakanál, egy kis szekerce, egy öreg zsindeyháztető megpillantása csodálatosan megszélesítő rezgéseket vitt életem mélyebb tárnáiba. Voltam csecsemő, voltam hároméves, voltam tízéves: minden eddigi korom voltam ezekben a napokban. Mintha a dolgok és arcok, melyek öt érzékemen át összeépítették test-lelkemet, mint játszó gyermekek a hóbabát, most újból éreztetnék formáló kezeik régi melegségét a tőlük kapott részekben.

Kora reggeltől be az éjszakáig kószáltam. Bejártam minden helyet, mely valaha érintette lelkemet. És mindenüvé egyedül mentem. Egy egész napot töltöttem a Szent János kútjánál, melynek hús forrásánál pajtásaimmal anyni játékbán, anyni gazdag lombú beszélgetésben nyitottunk ablakot a belénk

áradó életnek. Hallottam a fák közül saját gyermek kiáltásomat, amint mint rablóvezér végső rohamra vezettem bandámat a körülfogó csendőrök ellen. Láttam, mint illanó ködfátylak suhanásait: a régi majálisok táncmozdulatait. Mikor rám esett az alkonyat, tüzet gyújtottam, szalonnát sütöttem. Nem az evésért, hanem: a füst csöndes muzsikájáért, a lángok lobogásáért, a szalonnaillat nagy ölelésű családiasságáért. Csendes füttyöréssel mentem haza a nyitott szemű csillagok alatt.

Átkutattam újból a Hója-erdőt. Legurultam a Törökvágáson, mint gyermekkoromban annyiszor – akaratom ellenére. Felmásztam a Dónát-szoborhoz, mely mikor hallja ütni az éjfél, leszáll a Szamoshoz, és iszik belőle. Felkerestem a patakot, melyben a bedobott ág rövid idő alatt megkövesedik. Megálltam az erdő mélyén, és néztem az erdőt. Mintha az erdő nedves földje, hol sötét zsúfoltságban holt erdők fekszenek egymás fölött, dobogna a kis Dezső futó léptei alatt. Mintha a lombok kék párázatú titkai közt át-átvillóznának a szőke gyermek göndör fürtjei.

Beténfergettem az utcákat. Én szedtem-e magamba a dolgokat, a házakat, a köveket, vagy belőlem vetődtek ki azok a tér várakozásába? Kolozsvár és én, én és Kolozsvár: mennyire elválaszthatatlanul egyazon valami volt a kitért lélekkel ödöngő ifjúságban. Megálltam az Óvárosban a Mátyás király és a Bocskay háza között. És az élet egy nagy

is fa vagyok, szétgyökerezve a föld titkaiban, szétágazva a levegő nagy tágaságában, s hogy, mint egy mérhetetlen mellben: bennem futnak össze a világ érzései, a nappalok akaratai, az éjszakák bánatai. Lélek voltam-e, test voltam-e? Niagarája az örök anyagnak, mely örömmé és fájdalomná tájétkszik az ember-deltán keresztül.

Utolsó napra a Farkas utcát és a temetőt hagytam. A kolégyom nagy zöld kockájában a nagyvakáció megáshatatlan mély csendje hallgatott. Végigjártam minden folyosót, benyitottam az üres szobákba. Lépteim dobbantak, mint felriadt szívek. Ó, a dolgok beszívják magukba a közöttük élők lelkét. Lelkeknek végtelen serege járt táborát a hallgató falakban, a kopott lépcsőkben, az eltérésült szobákban. Hányanak lett már földdé testi hüvelyke a temetőben, köztük nagyapám, dédapám, ükapám, elsimult habjai annak a nagy viharos emberfolyónak, melynek új hulláma én vagyok. Künn a Nagy Kúrián megálltam, és néztem az öreg templomot. Áhítatos, sodródó, egész étellel fogó nézéssel néztem. Ó, s íme: lelkem óriási tűzhellyé térszedett, felgyúlt rajta az Isten, s mély otthonú lángjaival családdá sütötte az arcokat. Mert már arcok voltak körötte, ezrek, milliók. Volt pajtásaim, tanárain, családom, egész Kolozsvár, minden magyarok, holtak és élők. És mozdult a föld, mozdult az ég: a hallgató kolégyom, a csendes utca, a házak, a templom minden

köve, a fák és minden ara egyetlen mérhetetlen ének omlásába mozdult bele, mely mint egy végtelen vitorla a földtől az égig lobogott: Tebenned bízunk eleitől fogva!

Átvetettem magam a kolégyom falán, abban a szegletben, hol most az új főgimnázium tornaterme van, s ahol annyiszor szöktünk ki éjjeli vigadozásokra. Ide már csak egypár lépésre van a temető. Lassan ténferegtem sírdombtól sírdombig. Ó, mi volt ez a temető nekem! Édesanyám is volt, akihez elmenekültem, ha otthon nagyon nyomott a végzetes árnyék. Vagy bármikor, ha az életbibik körülvettek, hozzáfutottam. Mélyről indult ringatásával mindig elringatott, hűvös kezeivel megcírógatta a lázas homlokot, testetlen mély szavaival megvizsgált. Lélek szerinti játszópajtásom volt. Bokrai, fái, virágai, sírkövei, fejfái eljártak a magányos gyermekkel, és tudták követni képzelete minden szeszélyét. Bölcs mesterem volt, s a kibomló ifjú léleknek a századok nehéz fátylójánál mutatta meg a valóság valótlanágát, az örök dolgokat s a halál nagy biztatását. – Él az örök dolgokban, fiacskám – mondotta –, és nem fogsz meghalni, és tiszta és hős maradsz. – Temető és régi sírok fia vagyok én, és szeretetem nem az átfutó dolgokért való.

Felértem a családi sírunkhoz. Leültem a padra, mint akkor, amikor édesanyám először hozott ide öt éves koromban.

Egyetlen szemnyitásban benne volt az élő város és a temető. Mintha ez az elpihent város csak folyton part felé türemelő eljuhászokodó hulláma volna a másíknak, melyet az élet új és új habjai löknek. Ó, élő Kolozsvár, halott Kolozsvár, milyen egyetlen élő élet, jövőt akaró élet voltál bennem. Éreztem, hogy gyökerek milliói tartanak e földhöz, s hogy ágaim minden ereje, lombjaim minden gazdagsága ebből a földből lesz.

Délután otthon nagy csomagolás volt. Elég hatalmas arányú bőröndömbé berendezték múló földi testem alsó és felső hüvelyeit és minden szükséges dolgot. Előkerültek az anyám valamikori kelengyjéből a jó erős kalotaszegi vászonkendők, érintetlen újan. Olyan hosszú kendők voltak, hogy egyetlenegyvel hatan törülközhettek egyszerre, anélkül hogy túlságosan szomszédok lennének egymáshoz. Édesanyám ajkaitól csendes, lassú omlassal hullott a jó tanács, mint nagy pelyhű hó a dunyhás felhőből. Az ajánlóleveleket hatalmas csomóba szedte, gondosan átkötötte piros selyemszalaggal, a bőrönd egyik szegletébe biztosította, és körülfedezékezte kézelőkkel és gallérokkel.

– Ne légy lusta, fiam, járd el minde-
niket, sohasem lehet tudni, hol akad az ember a szerencsére.

Egy másodosztályú jegy árán és egy kis zsebpénzen kívül csak egy húszkoronás bankót adott éltetőnek olyan ünnepelességgel, mintha a római császári koronát tenné a fejemre. De a másik percben már vissza is vette. Eszébe villant: hátha már híre ment, hogy az ő kicsőséges fia Pestre megy. És Budapest egymillió lakója, nem is számítva a környékbelieket, most káján meg-bújás-

sal leskelődnek, hogy az érkezés alkalmában megrabolják az ártatlan gyermek életét nagy befektetésétől. Vette a szép bankót, betette egy levélborítékba, jól lenyálazta, és az egészet nagy ravaszul bevarrta annak a kabátomnak a bélésébe, amely az úton rajtam lesz.

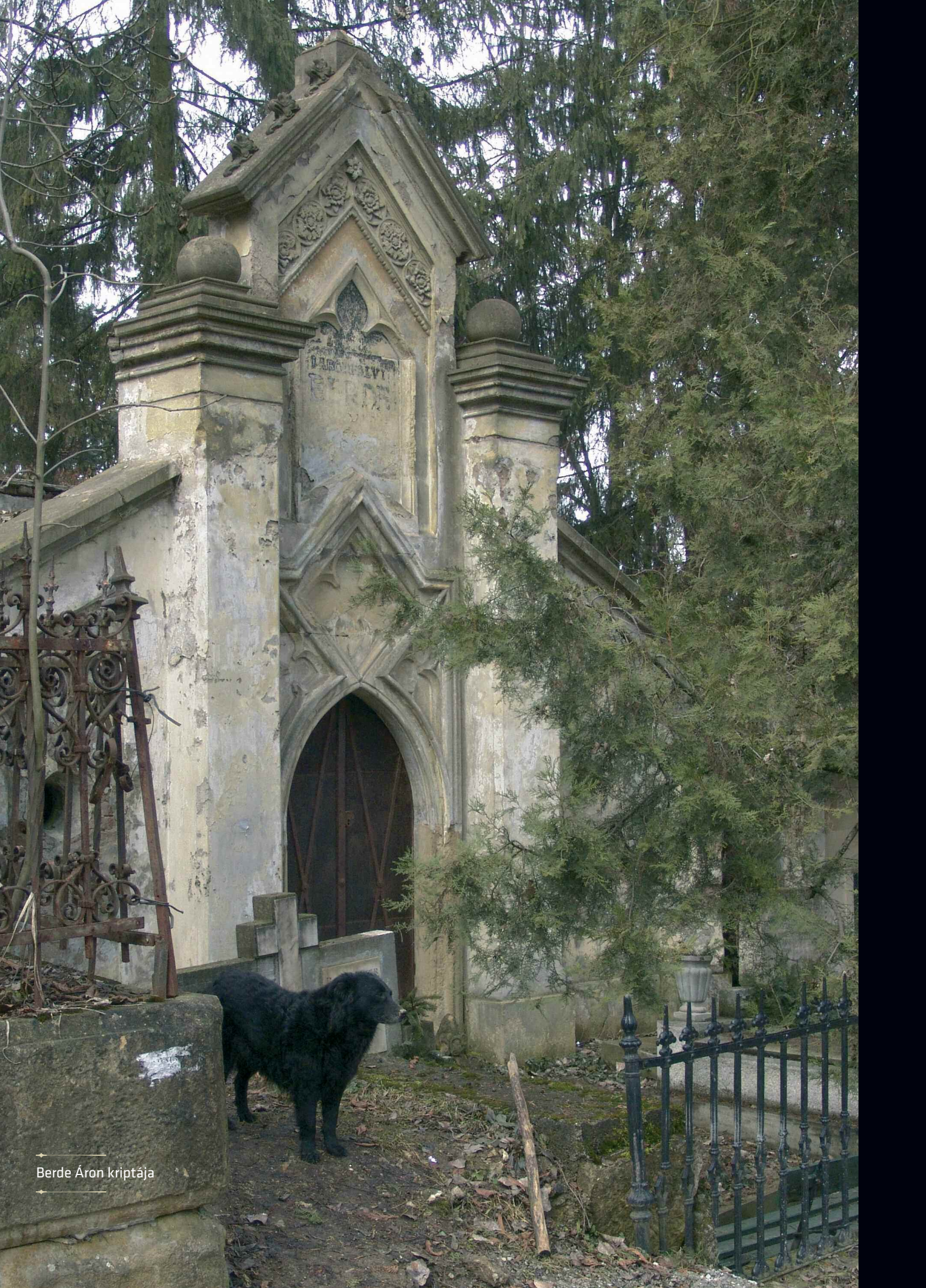
Este a búcsúzás érzései iránt meglehetősen tompa voltam: minden istálólóm minden paripája a jövő felé feszítette büszke fejét, és millió toporzékolás volt megfeszült lábaikban. A vonaton egy keskeny fülkében egyedül voltam, ami most nagyon illett nekem. Bámulatos nyári éjszaka volt. A telehold áradt, lobogott az augusztus végi káprázatos csillagvetésben. Visszanéztem a hátrakeringő Kolozsvárra, és egy pillanatra hűvös, rossz leheletű, ellenséges tárnák nyíltak a lelkemben.

De csakhamar előntött a jövő láza. Határozottan, fizikai értelemben is láz volt. Nyitott szemmel óriási, élő domború freskókban jeleneteket láttam leendő életemből, melyek elvegyültek a vonat mellett elrohanó csillogos-holdas világgal. Mintha a világ most zúdulna elő a semmiből, s világteremtés ifjúsággal én rohannék az anyag hódító serege élén.

Az Alföld elején már úgy feszített ez a bennem feszengő jövő, ez a rajtam átrohanó világ, hogy szellentyűre volt szükségem. Nagyot mégsem mertem kiáltani. Hát vettem a bőröndömet, kinyitottam, fogtam az áhítattal átszalagozott ajánlólevél-csomagot, és kirepítettem az ablakon, a tündöklő éjszakába. Bocsássanak meg nekem a világ szánalmi, ha ezzel esetleg hozzájárultam az Alföld elszikesedéséhez.

Mikor reggel hat óra tájt a vonat belihgett egyik Budapest vidéki pályaudvarra: a felkelő nyár végi nap mintegy roppant véres fej gurult a távolabbi sínekre. Sajátságos hatással volt ez az ifjú jövőlátó lázára. Pár perc múlva egy nagyon megilletődött fiatalember szállt ki a Keleti pályaudvaron Budapest idegen tolongásába. ♦

← Berde Áron kriptája